

המעין

בתוכן:

- 2 'מי בקיצו ומי לא בקיצו'... / העורך
- 4 מכתב ר"ש שקאפ זצ"ל לרא"ה זצ"ל
- הוראתו של הגאון רבי שמואל סלנט זצ"ל בעניין סוף בין השמשות - מתי יש למול
- 5 תינוק שנולד ביום שישי לאחר שקיעת החמה? / הרב שמחה גרשון בורר
- 13 שופר גדול וקול דממה דקה - עיונים בעומק פיוט 'ונתנה תוקף' / הרב ישי אביעזר
- 'אכן חציר העם' - על הביטוי 'כחציר יבש וכציץ נובל' בפיוט 'ונתנה תוקף' /
- 16 שמואל (מולי) יסלזון
- 19 הדס מורכב - בעיה הלכתית שאינה קיימת / פרופ' זהר עמר
- נטילת רשות מהרב כאשר התלמיד מתכוון לצאת מן העיר -
- 25 ישוב השגות הגר"א על הרמ"א / הרב דוד מצגר
- 31 'יורקמו' שר הברד / הרב צבי רון
- ### הלכה ואקטואליה
- 34 הלכות מכוניות אוטונומיות / הרב איתן קופיאצקי
- 43 עוד על צום נשים מעוברות ביום הכיפורים / הרב אריה כץ; תגובה: הרב משה צוריאלי
- 51 נישואין עם גיורת / הרב אורי בצלאל פישר
- ### זיכרון להולכים
- אגם שהיה למעיין נובע - לזכרו של החכם המופלא
- 56 רבי אברהם מאיר הכהן גלאנצר ז"ל / הרב רפאל שטרן
- 65 הרב דב קָר אליעזרוב זצ"ל ותפקידו כרב מחנה המעצר בלטרון / הרב אוריאל בנר
- ### תגובות והערות
- הגירסה בסוגיית 'חרב הרי זה כחלל' וחכם שעדיף מנביא / הרב עזריה אריאל; עוד על
- כשרות מוצרים שנוצרו מהנדסה גנטית ועל כשרות העופות החדשים / ד"ר ישעיהו
- בראור; שיטות נוספות בהבנת הרמב"ם בעניין הכי' היווני / הרב יעקב סייג; עוד על
- הכי' היווני לדעת הירושלמי והרמב"ם / הרב מרדכי עמנואל; תגובה למאמר על
- הכלל 'מש"ה מוציא וכל"ב מכניס' / ד"ר דניאל לוי; תגובה לתגובה משה וולף; בעניין
- ההיתר להתפלל בנוסח שונה ועל הפסיקה כאר"י ז"ל / יצחק חורי ואליהו ואזאנא;
- עוד בעניין 'בדיבור אחד נאמר' / הרב פרופ' שמעון אליעזר הלוי ספירו; פולמוס
- 74 תרנגולים חדש / הרב יואל קטן
- ### על ספרים וסופריהם
- פרקים בתולדות חייו של מרן החזון איש זצ"ל - עובדות על דיוקן / הרב איתם הנקין הי"ד
- 102 נתקבלו במערכת / הרב יואל קטן
- ii תקציר המאמרים באנגלית

המשתתפים בגיליון זה:

הרב ישי אביעזר, שטרן 15 קריית שמואל, חיפה 2634815. ybd320@gmail.com
הרב עזריה אריאל, הרב אריה בינה 21/4, ירושלים 9313312. azar@neto.net.il
הרב שמחה ג' בורר, רבי עקיבא 36, מודיעין עילית 7183836. simchabohrer@gmail.com
הרב אוריאל בנר, חטיבת הנגב 1/1, שדרות 8705937. baneruri@gmail.com
ד"ר ישעיהו בראור, שילה, ד"נ אפרים 4483000. barory@gmail.com
אליהו ואזאנא, ישיבת 'דרך חיים', שעלבים 9978400
משה וולף, נתן אלבז 18, פתח תקווה 4973638. moshew49@gmail.com
יצחק חורי, ישיבת 'דרך חיים', שעלבים 9978400
מולי סלזון, איגוד ישיבות ההסדר, המלך ג'ורג' 54, ירושלים 9426221. muli@hesder.org
הרב אריה כץ, מבוא חורון 9976500. adcatz@gmail.com
ד"ר דניאל לוי, הרב חיי טייב 50, ירושלים 9540552. danestlev@gmail.com
הרב דוד מצגר, בית וגן 20, ירושלים 9646330
הרב יעקב סייג, גינת אגוז 10, בית אל 2080200. tifart1@gmail.com
הרב פרופ' שמעון אליעזר ספירו, ניל"י 4, ירושלים 9254803. sperois@012.net.il
פרופ' זהר עמר, נוה צוף 7194500. amarzoh@gmail.com
הרב מרדכי עמנואל, ישמח ישראל 22/3, ביתר עילית 9055722. more@neto.net.il
הרב אורי בצלאל פישר, ישיבת כרם ביבנה, ד"נ אבטח 7985500. chaya.fisher@gmail.com
הרב משה צוריאל, הלל 13, בני ברק 5153302. geula252@gmail.com
הרב איתן קופיאצקי, גד 7/8, בית שמש 9954518. ekupietzky@gmail.com
הרב יואל קטן, מכון שלמה אומן, שעלבים 9978400. wso@shaalvim.co.il
הרב צבי רון, ת"ד 164, נוה דניאל 9090900. zviqbq@gmail.com
הרב רפי שטרן, אלעזר דוד 4, גבעת שמואל 5403204. sternr111@gmail.com

* * *

'המעין' - כתב עת היוצא לאור ע"י מכון שלמה אומן שע"י ישיבת שעלבים

מיסודו של 'מוסד יצחק ברויאר' שע"י פועלי אגודת ישראל

מייסד (תש"ג) ועורך: פרופ' מרדכי ב"ר יצחק ברויאר
עורך אחראי (תשכ"ד-תשס"ב): ר' יונה עמנואל
תנצב"ה

המערכת: ד"ר שמעון בולג, ירושלים | הרב שמעון שלמה גולדשמידט, אלון שבות

העורך: הרב יואל קטן, מכון שלמה אומן, ישיבת שעלבים 9978400

טל': 08-9276664; פקס: 9276664-1538; דואר אלקטרוני: wso@shaalvim.co.il

למינויים, וכן למינויים אלקטרוניים ללא תשלום, נא לפנות למכון שלמה אומן

© כל הזכויות שמורות

'מי בקיצו ומי לא בקיצו'...

התורה מספרת לנו את דברי ה' לנח (בראשית ו, יג): וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים לְנֹחַ קַח לְךָ כָּל בְּשָׂר בָּא לְפָנַי כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ חָמָס מִפְּנֵיהֶם וכו'. ואומר המדרש (ב"ר נח לא): "הגיע זמנם להיקצץ, הגיע זמנם להיעשות בתה [וי"ג: בוסר], הגיע קץ קטיגוריה שלהם, כל כך למה - 'כי מלאה הארץ חמס'". כאן הקץ הוא העונש, הוא מידת הדין, הוא התגובה האלוקית הקשה לרוע המוחלט של בני האדם. אולם אותו ביטוי בדיוק משמש לעיתים גם לטובה; אותו מדרש (ב"ר ויחי צח) מסביר שיעקב הזקן ביקש לספר לבניו 'את אשר יקרא אתכם באחרית הימים', ולדעה אחת 'מפלת גוג הראה להם', לדעה אחרת 'בנין בית המקדש הראה להם', 'בא לגלות להם את הקץ - ונתכסה ממנו'... כאן הקץ הוא השכר הטוב שמצפה לעם ישראל באחרית הימים, ניצחון הטוב על הרע, וגם הוא נקרא 'קץ'.

אז מי אתה ומה אתה 'הקץ'?

יתכן שהתשובה לזה נמצאת גם היא במדרש (שכל טוב ויצא ל) על הפסוק (בראשית ל, כב) וַיִּזְכֹּר אֱלֹקִים אֶת רַחֵל וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים וַיִּפְתַּח אֶת רַחֲמָה - 'זכר לה זכות ששתקה בשעה שהכניסו את לאה ליעקב. ולמה כתיב 'אלקים' לשון דין? אמר רב שמואל בר נחמני, אוי להם לרשעים שמהפכין מידת הרחמים למידת הדין. בכל מקום שנאמר הוי"ה זו מידת רחמים, שנאמר הוי"ה א-ל רחום וחנון, וכתיב ברשעים וירא הוי"ה כי רבה רעת האדם וינחם הוי"ה כי עשה את האדם ויאמר הוי"ה אמחה וגו', וכתיב וירא אלקים את הארץ והנה נשחתה, ויאמר אלקים לנח קץ כל בשר. ואשריהן לצדיקים שמהפכין מידת הדין למידת הרחמים, שבכל מקום שנאמר אלקים - לשון דין, שנאמר אלקים לא תקלל, עד האלקים יבוא דבר שניהם, ופללו אלקים, ובמעשה הצדיקים כתיב ויזכור אלקים את נח,, וישמע אלקים את נאקתם, ויזכור אלקים את בריתו. וכתיב וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני הוי"ה - כבר נסתלקתי ממידת הדין למידת רחמים. ישמע חכם ויוסיף לקח. ע"כ.

לפי זה הקץ הוא סופו של תהליך. לעיתים התהליך חיובי וקיצו חיובי, לפעמים התהליך שלילי וקיצו שלילי. ביציאת מצרים הקב"ה חישב לנו את הקץ והוציא אותנו שלא בקיצונו, לפני שהגיע הקץ; ובימינו לא זכינו אולי 'לאחישה' - אבל הנה מגיעה הגאולה ב"ה בעתה, בקיצה, והיא אכן מתקרבת ובאה (וראה להלן סוף עמ' 108:). 'מי בקיצו ומי לא בקיצו' שבפיוט הנפלא 'ונתנה תוקף' לא חייב להיות כפי שרגילים לפרש, שיש שמסיימים את חייהם עד תומם וזה טוב, ויש שאינם זוכים וחייהם נחתכים באיבם - אלא שיש כאלו שקיצם הוא המשך ישיר של חייהם, לטוב או לרע, ויש כאלו שמצליחים לשנות את הכיוון ולגמור את חייהם אחרת ממה שהיה צפוי שיהיה, ויש בדבר גם אפשרות טובה וגם ח"ו אפשרות רעה ועצובה. 'ישמע חכם ויוסיף לקח'...

הגיליון הזה מתפרסם ביקצה של שנה מיוחדת במינה, עמוסה באופן מיוחד באירועים גדולים ומיוחדים עולמיים ובינלאומיים, והיא אף מסתיימת בסערות טבע שהיכו בעוצמה שלא נראתה מעולם, אולי כדי להזכיר לאומות המפותחות בעולם מי באמת 'בעל הבית'. בגיליון זה מעורבים ישן וחדש, עוד מכתב שמתפרסם לראשונה מאחד מגדולי הדור לראי"ה שמראה פעם נוספת את מעמדו בעיני חבריו, דיון בפסק הלכה של זקן-ההוראה ר"ש סלנט בעניין מילה בשבת אחרי לידה בבין השמשות, בירורי-עומק בפיוט 'ונתנה תוקף' הנ"ל, חידוש מציאותי-הלכתי מאת פרופ' זהר עמר: אין דבר כזה 'הדס כלאיים' ואין לחוש לתופעה זו כלל, ברור למדני על הלכה שכמעט שאינה מתקיימת בפועל - בקשת רשות מהרב לצאת מן העיר, וכן על שמו המיוחד של המלאך 'שר הברד' ומקורו. במדור הלכה ואקטואליה עוסקים תלמידי חכמים בשלושה נושאים שעומדים על הפרק: מה דינם של מכוניות אוטונומיות שעומדות להציף את כבישנו בשנים הקרובות ממש, וקיימים ספיקות רבים לגבי הגדרים ההלכתיים שלהן בענייני ב"א למקום וב"א לחברו; איך לפסוק למעשה למעוברות בריאות לגבי צום יום הכיפורים - האם מחקרים חדשים גילו משהו שלא ידענו קודם; והאם יש בעיה כלשהי בנישואין עם גיורת. במדור 'זיכרון להולכים' מתוארת דמותו המיוחדת, היחידאית, של הגאון המופלא הרב אג"ם, ומסופר על מעשיו הגדולים של הרב אליעזרוב זצ"ל, רבה של קטמון, בימים שלפני הקמת המדינה.

מדור התגובות מלא וגדוש בתגובות על מאמרים שהתפרסמו בגיליון הקודם: עוד על הפשט ה'אמיתי' בדן 'חרב הרי זה כחלל' וגילוי גירסה שכיוון אליה מדעתו אחד מגדולי ישראל כ'חכם העדיף מנביא'; על זיהוי העופות ועל הנדסה גנטית, כולל מכתב חשוב ומרגש שכתב הרב קלמן כהנא זצ"ל (שהיה בין השאר חבר מערכת 'המעין') כדי ליישב את ספיקותיו של אברך צעיר סביב נושא מדעי-רעיוני זה; המשך הבירורים סביב ה'כי' היווני והכלל הדקדוקי 'מש"ה מוציא וכל"ב מכניס'; עוד בעניין היתר שינויי הנוסח בתפילה; וביאור עובדתי-הלכתי על הפולמוס העכשווי בנושא עופות הפטם ותרגולי ברקיל.

החוברת מסתיימת במאמרו של ידידנו הבלתי נשכח, העילוי המופלא היקר הרב איתם הנקין זצ"ל הי"ד, שבימים האלו מלאו שנתיים לרציחתו עם אשתו הי"ד, ובו הוא דן בפרטים מסוימים בתולדות החזו"א זצ"ל ומתקן כדרכו טעויות נפוצות בתחום שבו היה חד בדרא, ועוד נשאר מאמרים מפרי ידיו לגיליונות הבאים של 'המעין'. ולבסוף, כרגיל, סקירות ספרים תורניים מאת העורך.

שנזכה כולנו לראיית הקץ המגולה בקרוב בימינו, שהרי כבר כלו כל הקיצים...
גמר חתימה טובה. י"ק.